

## ความหมายของ"เพลงเพื่อชีวิต"

นำเสนอเมื่อ : 21 มี.ค. 2552

### ตำนานเพลงเพื่อชีวิต

#### ตำนานเพลงเพื่อชีวิต เสรีภาพจากบทเพลง

ในวันที่ท้องฟ้ามีหมอก แผ่นดินลูกร้อนเป็นไฟ  
ประชาชนคนไทยแร่นแค้นทุกขยา หนุมสาวเดือนตุลาครั้งอดีต  
รวมพลังแข็งขันด้วยความหวังอันแรงกล้า ดุจดั่งกำแพงหินอันยิ่งใหญ่  
รวมต่อสู้เพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย คืบอำนาจการปกครองสู่ประชาชน ณ บัดนี้  
ผ่านมาแล้วหลายสิบปีที่ชอกช้ำ เก็บเรื่องราวในคืนวันอันขมขื่น  
ถ่ายทอดไว้เป็นความความทรงจำอันเจ็บปวดผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต

#### ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2480

จุดเริ่มต้นของแนวเพลงชีวิตยุคบุกเบิกได้ถือกำเนิดขึ้น รวมทั้งเพลงเสียดสียั่วล้อสังคม  
นับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์  
ที่ศิลปินมีบทบาทสะท้อนความทุกข์ยากของผู้คน  
รวมถึงการโกงกินของผู้แทนและนักการเมือง ออกมาในบทเพลงของพวกเขา  
โดยมีสภาพที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนในช่วงระหว่างสงครามและหลังสงคราม

ผู้บุกเบิกแนวเพลงชีวิตเป็นคนแรกนี้ นั่นก็คือ อาจารย์ แสงภา  
บุญราตรี เป็นผู้ร้องเพลงที่สะท้อนภาพปัญหาของชีวิต  
และปัญหาของสังคมอยู่ในยุคแรกๆ นั้น  
ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวความทุกข์ยากของคนขาดตาในเพลงที่มีชื่อว่า “คนขาดตา”  
ในอดีต คนขาดตาเป็นอาชีพหนึ่งที่ทุกข์ยาก  
มีหน้าที่ป้อนตาลขึ้นไปขาดเอาน้ำตาลลงมาแล้วมาทำน้ำตาล และอีกหลายๆบทเพลง  
ที่ไม่สามารถฟังได้ด้วยเทคโนโลยีการบันทึกเสียงใดๆ  
หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเราจะฟังเพลงของอาจารย์แสงภาได้จากผู้อาวุโสอายุ 60  
ปีขึ้นไป บางท่านที่ยังพอจดจำเพลงชีวิตของนักเพลงผู้นี้เท่านั้น  
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างมากสำหรับบทเพลงที่มีความหมายและทรงคุณค่าอย่าง

นี้ ที่ปราศจากการเหยียดและของคณยุคนั้น

ในช่วงทศวรรษ 2490

ความตื่นตัวของวงการเพลงที่มีสถานีวิทยและธุรกิจแผ่นเสียงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญ  
ที่ทำให้รูปแบบและเนื้อหาเพลงชีวิต

พัฒนาไปในทิศทางที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

มวลชนมีการรับรู้กันอย่างกว้างขวางมากขึ้น จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 2500

เป็นช่วงที่เพลงชีวิตซบเซาถึงขีดสุด แต่ได้เกิดเพลงชีวิตอีกแนวหนึ่งโดยนักเขียนนาม

“จิตร ภูมิศักดิ์” ขึ้นภายในกำแพงคุก ในช่วงที่ถูกจองจำเป็นนักโทษการเมือง

และพัฒนาเป็นต้นแบบของ “เพลงเพื่อชีวิต” ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

โดยนิสิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย

ท่ามกลางความมืดมิดในยุคเผด็จการครองเมืองก่อน 14 ตุลา 2516 ณ

ห้วงเวลานั้น จิตร ภูมิศักดิ์ เขียนบทความที่เสนอแนวคิดเรื่อง “ศิลปะเพื่อชีวิต

ศิลปะเพื่อประชาชน” ขึ้นมา

และเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดแนวเพลงใหม่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา นั่นก็คือ

“เพลงเพื่อชีวิต” กล่าวได้ว่าเพลงเพื่อชีวิตคือ เพชรเม็ดงามทางด้านวัฒนธรรม

อันเกิดจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516

เมื่อเอ่ยถึง เพลงเพื่อชีวิต เรามักจะนึกถึงเหตุการณ์บ้านเมืองสมัย 14

ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519

เป็นช่วงที่บทเพลงเพื่อชีวิตทำหน้าที่ของมันจนถึงขีดสุด

กระทั่งสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญๆ

ทางการเมืองในยุคสมัยนั้น

“ สู้เข้าไปอย่าได้ถอย

มวลชนคอยเอาใจช่วยอยู่

รวมพลังทำลายเหล่าศัตรู

พวกเราสู้เพื่อความยุติธรรม

เราเดินเคียงบ่าเคียงไหล่

สู้ต่อไปด้วยใจมุ่งมั่น

เขาจะฟาดเขาจะฟัน

เราไม่พรั่นพวกเราสูญตาย  
สู่เข้าไปอย่าได้หนี  
เพื่อเสรีภาพอันยิ่งใหญ่  
รวมพลังผองเราเหล่าชาวไทย  
สู่เข้าไปพวกเราเสรีชน”

บทเพลงข้างต้นเป็นบทเพลงที่มีชื่อว่า “สู่ไม่ถอย”

เป็นบทเพลงแรกของแนวเพลงเพื่อชีวิต  
แต่งขึ้นจากเหตุการณ์เรียกร้องให้รับนักศึกษา 9 คนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง  
กลับเข้าเรียนหนังสือต่อ เพราะว่ามีคำสั่งของอธิการบดี ‘ปลด’ นักศึกษา 9  
คนออกจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากนักศึกษา 9 คนนี้ ไปเอาเรื่องราวของรัฐบาล  
โดยให้คำจำกัดความว่าเป็น “รัฐบาลสัตว์ป่าแห่งประเทศไทย”  
ตีแผ่หนังสือของรามคำแหงในขณะนั้นแล้วตีพิมพ์ออกมา สืบเนื่องมาด้วยว่า  
อยู่ๆมาวันหนึ่งมีเฮลิคอปเตอร์ตกในทุ่งใหญ่นเรศวร  
แล้วพบว่าในซากของเครื่องบินที่ตกนั้น มีซากสัตว์เต็มไปหมดเลย  
รัฐบาลในขณะนั้นมีการล่าสัตว์ มีการทำร้ายทารุณสัตว์ป่ามากมายเหลือเกิน  
เป็นเรื่องหนาตราใจยิ่งนักของคนยุคนั้นจนถึงปัจจุบัน

เป็นผลให้สื่อมวลชนและนักศึกษารวมมือกันตีแผ่เปิดโปงการกระทำผิดกฎหมายของ  
ฝ่ายราชการ และได้รับความสนใจจากประชาชน  
ทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลได้รับความกระทบ กระเทือนอย่างหนัก นักศึกษาทั้ง 9  
คนนี้ ในฐานะคนทำหนังสือก็ตีแผ่ เลย์โดนอาจารย์ ดอกเตอร์ ตักดี  
ซึ่งเป็นอธิการบดีในขณะนั้น ปลดออกจากการเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง  
นักศึกษาและประชา ชนจำนวนมากเห็นว่าไม่ยุติธรรม  
จึงรวมตัวกันประท้วงที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย  
นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์เลยก็ว่าได้ที่มีการชุมนุมประท้วงข้ามวันข้ามคืน  
ทั้งยังมีการแต่งเพลง “สู่ไม่ถอย” โดย อ.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล อีกด้วย  
หลังจากทางมหาวิทยาลัยรามคำแหงรับตัวนักศึกษาทั้ง 9 คนแล้ว  
ขบวนประท้วงก็เลยแปรขบวนไปเป็นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญต่อไป

“สุรชัย จันทิมาธร” หรือที่รู้จักกันในนาม “หงา คาราวาน”

ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตผู้ยิ่งใหญ่

ก็ถือกำเนิดบทบาทของการเป็นศิลปินเพื่อชีวิตขึ้นมาในเหตุการณ์ครั้งนั้น

เป็นผู้หนึ่งที่อยู่ร่วมในการประท้วง  
และคอยแต่งบทกลอนต่างๆ ส่งให้โฆษกบนเวทีอ่านให้ประชาชนฟัง  
เพื่อปลุกเร้าขวัญกำลังใจและรวบรวมความคิดให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และยังได้แต่งเพลง  
“सानแสงทอง” มีเนื้อร้องอยู่ว่า

“ขอพวกเราจงมาร่วมกัน ผูกสัมพันธ์ยิ่งใหญ่

सानแสงทองของความเป็นไทย ด้วยหัวใจบริสุทธิ์”

บทเพลง “สู้ไม่ถอย” และ “सानแสงทอง” เกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกัน  
ในส่วนของบทเพลงสู้ไม่ถอยนั้นเป็นเพลงมาร์ชปลุกใจที่ใช้ในการรวมพลังประท้วง  
ส่วนเพลงसानแสงทองเกิดจากความคำนึงถึงเสรีภาพของประชาชน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น  
สองบทเพลงนี้ก็คือจุดกำเนิดของบทเพลงเพื่อชีวิตนั่นเอง

✘ หลังจากนั้นไม่นาน

มีนักศึกษาและประชาชนกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันโดยเรียกตัวเองว่า

“กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ”

ได้มีการแจกใบปลิวและหนังสือเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน จนในที่สุด  
พวกเขาก็ถูกจับกุมตัวในข้อหาว่าเป็นกบฏและมีพฤติกรรมเป็นคอมมิวนิสต์  
ทำให้องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ รวมมือผนึกกำลังกันเคลื่อนไหว  
โดยใช้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นศูนย์กลางการชุมนุม

และได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกฝ่ายซึ่งเล็งเห็นว่ารัฐบาลทำเกินกว่าเหตุ  
ในที่สุด ศูนย์กลางนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.)

ได้ยื่นคำขาดให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ต้องหาทั้งหมดภายในเที่ยงวันที่ 13 ตุลาคม 2516

แต่ก็ได้รับคำตอบปฏิเสธจากรัฐบาล ต่อจากนั้นเอง คลื่นนักศึกษาประชาชนนับแสนๆ  
จึงเคลื่อนตัวออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มุ่งตรงไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและลานพระบรมรูปทรงม้า

ที่สุดแล้วในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ก็เกิดการปะทะกันระหว่างตำรวจทหารกับประชาชน  
มีการยิงก๊าซน้ำตาเข้าใส่ผู้ชุมนุมประท้วงจากเจ้าหน้าที่  
สถานการณ์เริ่มลุกลามขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นสงครามกลางเมือง  
ชีวิตเลือดเนื้อของผู้คนจำนวนมากต้องถูกเข่นฆ่า  
สถานที่ราชการหลายแห่งถูกประชาชนเผาทำลาย  
เป็นความเสียหายร้ายแรงมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติไทย  
ด้วยเหตุที่ว่าคนไทยเข่นฆ่าคนไทยด้วยกันเอง

## ในสมัยนั้น

วงดนตรีเพื่อชีวิตวงแรกที่สร้างความประทับใจให้แก่คนรุ่นนั้นเป็นอย่างมาก ก็คือวงดนตรี “คาราวาน” ถือได้ว่าเป็นวงดนตรีเพื่อชีวิตที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในอดีต วงดนตรีคาราวานเป็นจุดเริ่มต้นการขยายตัวของดนตรีเพื่อชีวิต ได้มีการสร้างสรรค์ผลงานเพลงมากมาย โดยการเข้าร่วมกับขบวนการนักศึกษา ความโด่งดัง

และความสามารถในเชิงดนตรีของพวกเขาส่งผลให้บทเพลงเพื่อชีวิตสามารถเปิดการแสดงร่วมกับวงดนตรีในเชิงธุรกิจได้ ผลงานชุดแรกของวงคาราวานมีชื่อว่า “คนกับควาย” ซึ่งปัจจุบันนี้หาฟังต้นฉบับจริงๆ ที่บันทึกเสียงไว้ในยุคนั้นได้ยากมาก มีเนื้อหาสาระสะท้อนความทุกข์ยากของชาวนา และชุดที่สองในชื่อ “อเมริกันอันตราย” เป็นบทเพลงที่ต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกา

เพลงเพื่อชีวิตได้รับความนิยมสูงสุดในแวดวงนิสิต นักศึกษา ปัญญาชน ในปี พ.ศ.2517-2519 วงดนตรีเพื่อชีวิตหลายวงเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ มีเพลงเพื่อชีวิตมากกว่า <s